

MUSTAQIL FIKRLASH TUSHUNCHASINING MAZMUN-MOHİYATI VA TURLARI

Xakimova Oqilaxon Odiljon qizi

Farg'ona davlat universiteti

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi

(boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi

2-bosqich magistranti

Ilmiy rahbar: **M. Mamasidova**

pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi

Annotatsiya: Mazkur maqolada mustaqil fikrlash tushunchasining mazmun-mohiyati, uning shaxs rivojlanishidagi o'rni hamda turlari tahlil qilinadi. Mustaqil fikrlashning shakllanish jarayonida ta'lim-tarbiyaning ahamiyati, o'quvchi shaxsida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda pedagogik omillar va metodik yondashuvlar ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, mustaqil fikrlashni shakllantirishda o'qituvchi faoliyatining roli ham alohida ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: mustaqil fikrlash, tafakkur, ta'lim, o'quvchi, shaxs, metodika, ijodkorlik, tahlil, refleksiya, pedagogik yondashuv.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimining asosiy maqsadi – mustaqil fikrlaydigan, hayotiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila oladigan, yangilikka intiluvchi, ijodkor shaxsni tarbiyalashdan iborat. Mustaqil fikrlash – bu inson tafakkurining yuqori bosqichi bo'lib, shaxsning o'z qarashlarini shakllantirishi, mavjud muammolarga o'z yondashuvini ishlab chiqishi va tahlil asosida xulosa chiqarish qobiliyatidir. O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni va “Milliy o'quv dasturi”da ta'limning zamonaviy modeli aynan o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga yo'naltirilgan.

1. Mustaqil fikrlash tushunchasining mazmuni va mohiyati

Mustaqil fikrlash deganda shaxsning tashqi ta'sirlarsiz, o'z bilim va tajribasiga asoslanib, muammolarni hal etish, yangi g'oyalar ilgari surish, o'z fikrini dalillar bilan asoslay olish qobiliyati tushuniladi. Bu jarayon tafakkurning faol, ijodiy, tahliliy shaklini o'z ichiga oladi. Pedagog olimi M. Mamasidova ta'kidlaganidek, “mustaqil fikrlash inson tafakkurining eng yuksak bosqichi bo'lib, o'quv jarayonida bilimlarni mustaqil tahlil qilish, solishtirish va umumlashtirish orqali shakllanadi”.

2. Mustaqil fikrlash turlari

Ilmiy manbalarda mustaqil fikrlashning quyidagi turlari ajratib ko'rsatiladi:

1. Ijodiy fikrlash – yangi g'oyalar yaratish, noodatiy yechimlar topish qobiliyati.

2. Tahliliy fikrlash – muammoni tahlil qilish, sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash.

3. Tanqidiy fikrlash – mavjud fikrlarni sinchiklab o'rganish, ularning ishonchliligini baholash.

4. Refleksiv fikrlash – o‘z fikrlari va xatti-harakatlarini tahlil qilish, o‘z-o‘zini baholash.

3. Mustaqil fikrlashni rivojlantirish omillari

Boshlang‘ich ta‘lim bosqichida o‘quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirish uchun quyidagi omillar muhim ahamiyatga ega: interfaol metodlardan foydalanish, muammoli vaziyatlarni yaratish, mustaqil izlanish, guruhli ishlar, axborot-kommunikatsion texnologiyalar, o‘yinli metodlar, loyihaviy yondashuv. Bu jarayon o‘quvchilarning faolligini oshiradi va ularni mustaqil qaror qabul qilishga o‘rgatadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mustaqil fikrlash shaxsning intellektual rivojlanishida, jamiyatda o‘z o‘rnini topishida va muvaffaqiyatga erishishida muhim omildir. O‘quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirish – o‘qituvchi faoliyatining markaziy vazifasi bo‘lib, har bir dars, mashg‘ulot va topshiriq o‘quvchini mustaqil izlanishga, tahlilga va xulosa chiqarishga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mamasidova M. Boshlang‘ich ta‘limda o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish metodikasi. – Farg‘ona: FDU nashriyoti, 2022.

2. Xolmatova S., Tursunov A. Pedagogika nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: Fan, 2021.

3. Hasanboyeva O. Ta‘lim jarayonida mustaqil fikrlashni rivojlantirishning psixologik asoslari. – Toshkent, 2020.

4. O‘zbekiston Respublikasi “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

5. Dewey J. How We Think. – New York: D.C. Heath, 1933.